

Bavorský Hiesel

Pro loupežnickou romantiku jsou rozsáhlé lesní končiny jihočeské Šumavy a přilehlého Bavorského lesa jevištěm navýsost vhodným. Lidové hry o Bavorském Hieselovi a Schinderhannesovi neuvádějí přitom své hrdiny jako ničemníky bez srdce, veskrze propadlé neřesti a zločinu, nýbrž propůjčují jim mnohé sympatické rysy. Podobně jako Schiller svého Karla Moora staví je naopak vůči zlu a násilí do role samozvaných soudců a mstitelů, které ovšem podobně jako v Schillerových Loupežnících zasahuje nakonec paprsek poznání: "Já blázen, který jsem chtěl polepšit svět ohavností a zákony narovnat bezprávím!"

Bavorský Hiesel i Schinderhannes nejsou jinak žádnými výtvary pouhé básnické fantazie, ale jde v obou případech o historicky doložené osobnosti, o lidi, kteří skutečně žili. Provedli jenom ve skutečnosti činy daleko horší než ty, které konají jako postavy divadelní hry.

Hiesel, o kterém tu má být řeč, se vlastně "spisovně" jmenoval Mathias (Matyáš, Matouš i Matěj) Klostermaier a narodil se v roce 1736 chudým, ale spořádaným venkovanům v bavorské obci Kissing kus jižně od Augšpurku. Už ve dvaceti letech svého věku, kdy sloužil jako vrchní čeledín u kissingského sedláka Baumüllera, byl opovázlivým pytlákem. Snad ho podnítil příklad otcův, který měl i posmrtně pověst vyhlášeného střelce, v každém případě nedokázal však jako on kráčet za pluhem či rubat dřevo v lese. Pár let nato, jak bylo ostatně v těch časech obvyklé, byl Hiesel násilím odveden na vojnu a stal se bavorským husarem. Při první příležitosti dezertoval, byl však chycen a strávil tři čtvrtě roku v káznici. Učinilo to z něho zatvrzelého nepřítele panujících společenských vrstev a celého existujícího pořádku. Z pytláka se stal obávaný lupič. V odvaze a bezohlednosti neměl sobě rovného, provázela ho navíc pověst střelce přímo zázračné jistoty, muže neznajícího strach a vynikajícího už svým vzezřením: byl vysokého vzrůstu a mohutné tělesné stavby, černé kadeře rámovaly pak obličej vysokého čela, temných, hluboko vsazených očí, z nichž ve chvíli rozrušení doslova šlehal blesky. Bylo prý v něm cosi výjimečného, cosi, co budilo respekt, a není proto divu, že si ho pytláci z jeho domovských končin zvolili za předáka. Pytláckou bandu brzy lákala i jiná kořist než obyčejná zvěřina. Poněvadž byl ale Hiesel postrachem především panských revírů, získal si u chudých sedláků, kterým nezkrivil nikdy ani vlas, tu nejlepší reputaci. I proto se mu podařilo po dlouhý čas uniknout všem léčkám, které na něho byly nastrojeny. Teprve v zimě roku 1771 byl se svými kumpány po strašlivém boji zajat plukovníkem Schedelem a jeho třemi sty vojáky, poté pak se dvěma svými nejvěrnějšími druhy v Dillingen popraven.

Mezi šumavskými lidovými hrami, zvláště pak mezi dramaty s loupežnickými náměty zaujímá Bavorský Hiesel nejprednější místo ze všech, je opakovaně uváděn často a na mnoha místech, zejména pak v krumlovském okrese.

Dodnes ostatně nevyvolávají pytláci u širokých lidových vrstev nijaký přílišný odpor a dříve snad byl takový obecný postoj ještě daleko častější. Pokud se lesní pých přímo neospravedlňoval, rozhodně se setkával s pochopením. Chudí, utiskovaní a zmučení venkované, kteří mohli obdělávat svá skrovná políčka až po splnění robotních povinností - a to byl čas zcela pro polní práce nedostačující - měli trpět ještě navíc za pychem způsobené škody. Stav zvěře byl dříve ovšem daleko vyšší a tedy i škody na ní nemohly být nikdy vyrovnány odpovídající měrou. Je nadto nasnadě, že pojem vlastnictví byl pro lidi často úplně postrádající základní vzdělání něčím velmi nejasným. Zvláště zatěžko jim bylo pochopit, že to, co příroda přináší bez lidského přičinění sama sebou, není společným majetkem všech. Copak je snad ten, kdo například až dodnes považuje za zloděje každého, kdo sbírá v lese borůvky či houby, vlastníkem těch končin od nepaměti a provždycky? Se dřívím tomu nebylo jinak, navíc v dobách, kdy v nezměrných mořích lesů trouchnivěly bez užitku tisíce mohutných stromových kmenů. Hemžilo se to v nich množstvím zvěře, a to nejen toliko jelení, srnčí či zaječí; potulovali se tam i medvědi, vlci, rysí, divoká prasata a jiná nemá tvář člověka mnohdy ještě ke všemu ohrožující a nutící venkovské lidi k nutné obraně. Těm se musela panská honitba jevit jen jako neodpuštělná a hříšné rouhání a zvůle. Těžké tresty za pytláctví nevyvolávaly vždy strach, ale naopak nabízely mnohdy nevšední vzrušení, jaké dokáže probudit jen situace, v níž jde takřkajíc o krk. Dnes, kdy se z utiskovaných poddaných stali svobodní sedláci, kteří se beztrestně mohou na svém věnovat i lovu, kdy i zákony samy jsou nesrovnatelně mírnější, vytrácí se pytláctví jaksi samo sebou. Nakonec už ta okolnost, že stavy zvěře se značně snížily a lesy už nejsou zdaleka tak neproniknutelné jako kdysi bývaly, má na tom svůj podíl. Ještě před takovými padesáti lety (rozuměj v polovině 19. století) pořádaly celé pytlácké bandy

zejména z Bavor sem přišlé na Šumavě divoké honitby mohutného rozsahu. Nebylo při nich šetřeno netoliko zvěře, ale ani panských myslivců, kteří ji měli v péči v rozsáhlých oborách. Pytláci se nejen snad bránili proti nějaké přesile, ale lstí a potměšilostí dokázali i v boji nabýt vrchu a přejít do útoku. Svědectví o tom dodnes podávají početné památníky a kříže rozeseté po šumavských hvozdech, na nichž je často velmi názorně popsán hrůzný skon myslivců příšlých o život pytláckou zbraní. Přesila byla často na straně zločinu a myslivci se vůči ní ocitali sami. Takovému muži, který padl při plnění své povinnosti, byl pak na náklady panství obvykle zřízen třeba i prostý památník; v písniích lidu zato žila spíše památka pytláckova, pokud jeho naopak stihla panská kulka.

K tomu jen jeden příklad: po dlouhý čas udržovala oblíbená lidová píseň vzpomínku na jednoho takového lesního škůdce, zastřeleného 18. srpna 1862 blízko obce Strážný (tehdy ovšem německy zvané Kuschwarda) knížecím hajným. Pytlák se jmenoval Georg Lang, byl synem bavorského chalupníka a povoláním mlynářský pomocník. Píseň není dodnes zapomenuta. Pozoruhodné je to, co se vypravuje o vzniku této písně. Kamarádi zastřeleného ji prý složili brzy po jeho smrti v jednom hostinci ve Světých Horách (Lichtbucht). Líčení tragické události působí zvláště drasticky proto, že tu o své smrti a pohřbení pojednává zabitý sám. Jakkoli truchlícím nijak netají své pytlácké záměry, o to více podtrhuje svou všeobecnou oblibu, které požíval u okolí:

Vyšel si prý jen s kamarády sem do Čech "na pivo" a byla to zřejmě pouhá náhoda, že po prohýřené noci přišel přítel a světe div se.

Vidíme, s jak naivní stranickostí jsou tu očerněni ti, co stříleli z myslivny. Nestyděli se okrást mrtvého i o bavorský šňupavý tabák. Následuje líčení toho, jak bylo tělo zabitého přineseno do Strážného.

Bavorský Hiesel nám poskytuje poučný pohled do pytláckého života. Ten kus je však tolik oblíben a hrán ještě z jiného důvodu, totiž proto, že v líčení svého vzrušujícího a hrůzostrašného námětu zachovává jistou míru. Scény, které mají napnout nervy až k prasknutí, jako je například plenění u vrchního správce (Obervogt) v Täffertingen (dnešní Defferdingen), zavraždění nadlesního Grünwalda či posléze soudní jednání s Hieselem, nemají nějak příliš velký prostor a jsou vyváženy dějem nálad opačných, takříkajíc "protilehlých" jako je milostný vztah loupežnického náčelníka k hospodské v Osterzell. I jinak má Hiesel záchvaty melancholie a sentimentality, není to v žádném případě muž z kamene. Konečně tu nechybí ani veselý živel, zastoupený postavou zchudlého, jakoby hloupého a zároveň drze prohnatého venkovana, který se stává členem loupežnické bandy a hraje před soudem svou roli tak obratně, že nejen uniká trestu, ale je ještě ke všemu ustanoven členem městské stráže. Už samo jméno toho šibala prozrazuje jeho pokrevní příbuznost s neporazitelným hrdinou lidových loutkoher, totiž Kašpárkem (Kasperl).

Jako v životě, tak i v šumavských lidových hrách leží radost i žal, stesk, který srdce svírá, i nespoutaná veselost blízko vedle sebe. Prosté publikum se poddává dojmům okamžiku mnohem snadněji a bezbranněji a každou náladu projevuje také mnohem živěji, než je tomu u vzdělance, který se i v nejvzrušenějších chvílích domnívá, že by měl zachovat zdrženlivý odstup a jehož je tak těžko něčím překvapit. Obyčejný člověk, abychom užili toho výrazu, cítí se dobře v přebytku citu, někdy i drsný humor mu pak zase pomáhá přenést se i přes ty nejchmurnější momenty života. Radost a bolest se dávají najevo s naivní doslovností, jsou však také brzy zapomenuty a duševní rovnováha je často nastolena až překvapivě lehce.